

Kærlighed ved første kakkel

En forelsket konge satte for 500 år siden gang i et kreativt kunsthåndværk, der i dag er Lissabons charmerende signatur.

TEKST: MADS CLAUSAGER. FOTO: LISE KLOCH - FRI@BERLINGSKEMEDIA.DK

Turister med blikket fæstnet på bykortet eller mobilens ruteplaner for at finde vejen til næste seværdighed er et almindeligt syn, men i Lissabon vil det være synd og skam ikke at sætte farten ned, løfte blikket og nyde de dekorative kakler, som den portugisiske hovedstad er uofficiel verdensmester i.

Kaklerne dukker op på alt fra de ydmygste vejskilte til byens ekstravagante bygninger. *Azulejos*, som er det lokale ord for de håndmalede fliser, ses på caféer, i butikker og på restauranter. I parkerne sidder de lokale på bænke beklædt af kakler, ligesom mange fontæner er dekoreret af farverige fliser, der glinser i vandet. Hvad end det er på shoppetur gennem det centrale Chiado-kvarter eller på vej til Fado i det mere folkelige Alfama, dukker kaklerne op. Nogle gange diskrete dekorationer formet af få kakler. I andre tilfælde tableauer så store som et par fodboldmål på Benficas hjemmebane Estádio da Luz.

I kirkerne runger det daglige Amen og orglets piber i kaklernes akustik. Under jorden er mange metrostationer et studie i azulejos. Oppe i de brostensbelagte gader glider de solgule sporvogne forbi den ene bygning efter den anden med azulejo-beklædte facader. Som i et patchworktæppe er de aldrig helt ens, men alligevel former de en harmonisk sammenhæng.

Kongelig kærlighed

Rejsende vil vide, at Lissabon ikke er ene om kaklerne. Når man med løftet blik bevæger sig gennem gader, stræder og pladser, lyder den lokale udlægning imidlertid troværdig. Nemlig, at ingen andre steder på kloden kan matche byen, når det gælder kaklernes verden af historie, kunsthåndværk, kreativitet og kulturel rigdom. I mere end 500 år, uden nævneværdige pauser, har generation efter generation brændt, håndmalet og dekoreret med azulejos, og den, der løfter blikket, vil efter nogle dage

ikke være i tvivl; kaklerne er Lissabons signatur.

Ifølge bogen "Patterns of Portugal: A Journey Through Colors, History, Tiles and Architecture", var det Emanuel den Første, også kendt som Emanuel Den Store, der fik de første azulejos til landet. I slutningen af 1400-tallet, få år efter, at maurerne var fortrængt fra Den Iberiske Halvø, og mens Columbus var i gang med at opdage Amerika, tog den portugisiske konge på tur i Andalusien. Ifølge overleveringen var det i Sevilla og i Alhambra ved Granada især, at kongen blev så begejstret over kaklernes skønhed, at han fik aftalt en handel og historiens første import af azulejos til Portugal.

Kongepaladset i det bakkede Sintra lidt vest for Lissabon blev udsmykket med den nye importvare fra Spanien. Først til glæde for Emanuel den Store og hans familie. Senere har stort set alle Portugals konger og dronninger tilbragt tid i det køligere sommerklima i Sintra og nydt den overdå-

dige udsmykning i paladset. I 1930'erne, et par årtier efter monarkiets ophør, fik publikum adgang til paladset, der i 1990'erne blev føjet til UNESCOs verdensarvsliste. Paladset, der er et velbevaret eksempel på Portugals storslåede fortid og kakkel-kunst i den kongelige klasse, er et populært udflyttsmål fra Lissabon. Sintra ligger en halv times togtur vest for Lissabon med hyppige afgange fra stationen Rossio.

Firkantede fjer

Finansieret af Emanuel Den Store satte Vasco da Gama kurs mod den nye verden og grundlagde Portugals æra som kolonimagt. Den nye rigdom, som flød fra kolonierne i Asien, Afrika og Amerika, førte over hele Portugal til overdådigt opførte kirker, klostre og paladser, der ofte pyntede sig med kaklernes firkantede fjer.

I de første årtier var kaklerne præget af geometriske mønstre inspireret af maurerne, men som portugiserne lærte sig teknikken og kunst-

Azu-hvad-for-noget?

Azulejo ligger snublende nær *azul*, men den blå farve, hvor benyttet den end er i Portugal, har ikke lagt navn til kaklerne. Ifølge bogen "Patterns of Portugal" er ordet overleveret af maurerne, der introducerede de dekorative kakler på Den Iberiske Halvø for mere end 1.500 år siden. Opfinde af teknikken brugte betegnelsen "az-zulayj", arabisk for "poleret sten", som portugiserne med et lille latinsk spin tog til sig som azulejos.

Kaklernes første tid i Portugal faldt sammen med perioden, hvor landets søfarere opdagede nye verdener. Teknikker fra blandt andet Italien og Holland blev importeret hjem til Portugal, mens den flittige brug af kobolt-blå menes at være inspireret af kinesisk porcelænsmaling.

Den typiske azulejo i Portugal er en tynd, kvadratisk kakkel skabt specielt til dekoration af vægge, gulve, lofter og facader. I processen påføres kaklerne et beskyttende lag på den synlige side. Laget er glaseret og giver kunstnerne et glat flade at male på, for kaklen brændes endnu en gang.

Kakler i kufferten

Turister, der får lyst til at tage kakler med hjem i kufferten, finder nemt forretninger i Lissabon, som forhandler lokale azulejos. En af dem er D'Orey Azulejos, der ligger i hovedstadens historiske Chiado-kvarter (tæt på metrostationen Baixa-Chiado). Butikken er en oplevelse i sig selv med udstilling af forskellige stilarter og historiske kakler, som gruppen bag D'Orey Azulejos er specialister i at restaurere. Men også når det gælder moderne og prismæssigt mere tilgængelige kakler, har butikken mange mønstre, motiver og farver at vælge mellem.

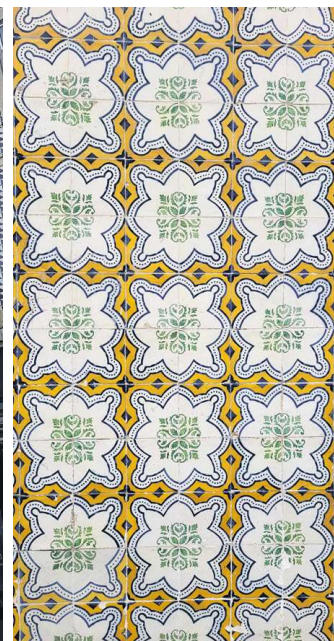
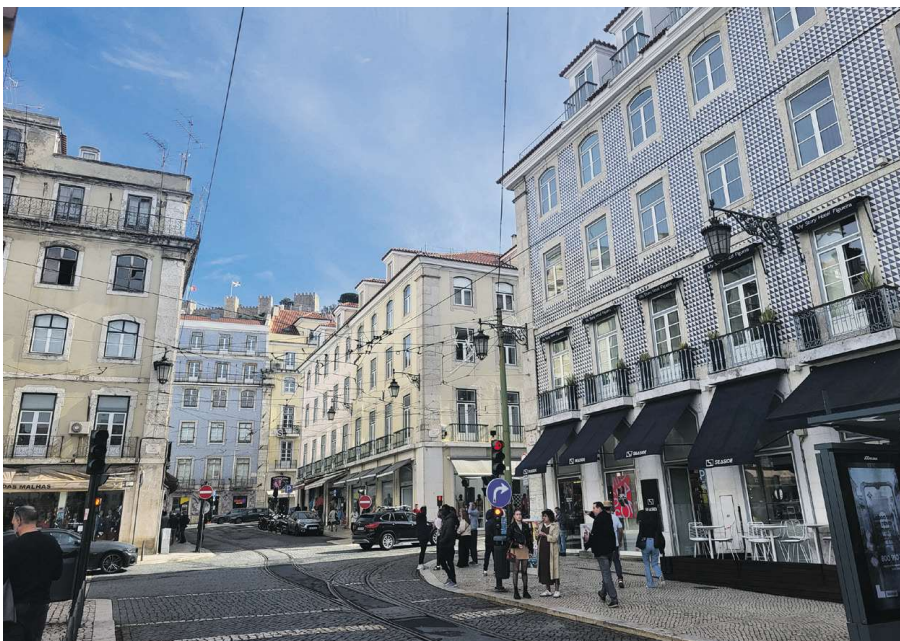
Myndighederne advarer turister mod at købe kakler på markeder. Det er i Lissabon forbudt at nedrive facader dekoreret med azulejos, men det sker i et vist omfang. Ifølge SOS Azulejos Project, der er en gren af det portugisiske politi, handles de illegale kakler blandt andet på byens markeder.

Information om D'Orey Azulejos (der overfor det internationale publikum kalder sig D'Orey Tiles):

Adresse: R. do Alecrim 68, 1200-213 Lissabon

Åbningstider:
mandag-lørdag 10-20

Instagram: @doreytiles
Web: www.doreytiles.pt

håndværket, blev den figurative stil afløst af lokale og mere levende fortællinger. Fra landets store sørejser og erobringer i den nye verden til folkløse, flora og fauna. De glaserede flader var åbne for det hele, og en ny kunstform i Portugal blev skabt.

I genopbygningen af Lissabon efter jordskælvet i 1755 blev kaklerne en del af løsningen. En massiv produktion blev iværksat, og fra at være en dekorativ fornøjelse for de velstående blev azulejos et udbredt materiale i det Lissabon, der genopstod, og som vi kender i dag. For at søge beskyttelse i det høje mod nye ødelæggelser fik religiøse motiver og figurer en mere fremtrædende plads på de nye facader.

Måske det har hjulpet, for det genopbyggede Lissabon lever i bedste velgående, inklusiv kaklerne, der ik-

ke kun bidrager med artistisk skønhed. I Lissabon værdsættes kaklerne også for den kølende egenskab og som et langtidsholdbart materiale i det fugtige kystklima med hårde vinde fra Atlanterhavet.

Byens berømte tableau

Med fordel kan de mange kakler i gadebilledet suppleres med et besøg på Museu Nacional do Azulejo (øst for Alfama, tæt på Tajo-floden, nærmeste metrostation er Santa Apolónia). Over flere etager viser museet spanske, engelske, tyske, belgiske, hollandske og frem for alt portugisiske kakler med artistiske udtryk over fem sekler.

Samlingen er imponerende, og hvor det i andre europæiske storbyer er kunstmalerne, der har bevidnet histo-

rien med olie på lærred, er det her portugisiske kunstnere, der udtrykker sig gennem kulturperioder præget af blandt andet rokoko, barok, renaissance og romantik. Et eksempel er byens måske mest berømte tableau, "Lisboa antes do terremoto de 1755", der i barokstil illustrerer Lissabon set fra én af højene omkring byen, før jordskælvet lagde det meste af hovedstaden i ruiner. Udsigten er serveret i panoramaversion og malet på kakler, der strækker sig over knap 23 meter.

At kaklerne ikke kun er historie, men også en aktual udtryksform, dokumenterer museet med en righoldig repræsentation af de kunstnere, der har præget den portugisiske kakelscene i nyere tid. Museet, der er indrettet i et smukt dekoreret kloster

fra 1500-tallet, er et besøg værd for alle, der ude under Lissabons åbne himmel, på en café, på en ølbar eller en restaurant har mærket suget ligesom Emanuel Den Store dengang tilbage i 1490'erne, da han forelskede sig i kaklerne.

Kakler uden grænser

Som nævnt er mange metrostationer beklædt med kakler, men anbefales kan især den røde linje, "línea vermelha", der er en underjordisk tur i selskab med de traditionsrige azulejos i moderne fortolkninger. I 1998, hvor Lissabon var vært for Verdensudstillingen, blev den røde linje indviet med stationer udsmykket af 11 internationale kunstnere fra fem kontinenter.

De inviterede kunstnere havde et fælles tema, oceanerne, men som

det fremgår af "línea vermelha", lader kaklerne ikke til at have nogen grænser for kunstnerisk udfoldelse. Tag for eksempel islandske Erró, der med havets mytiske figurer i tegneseriestil sætter en farverig streg under, at kaklerne er lige så åbne for kreativitet som enhver anden kunstform.

Islændingens værk opleves på stationen Oriente, som mange passerer på vej til og fra lufthavnen, og som også er nærmeste stop i forhold til det velbesøgte Oceanário de Lisboa, der er Europas største indendørs akvarium. Selv i metroen er det med andre ord værd at løfte blikket og lade øjet møde kaklernes kunsthåndværk, der over 500 år er blevet Lissabons særegne og stærkt charmerende signatur.